

Sport en maatschappij in Nederland:

contouren van een nieuw sporthistorisch onderzoeksprogramma

Een notitie van het Mulier Instituut, Stichting de Sportwereld en het Huygens Instituut voor Nederlandse Geschiedenis (KNAW)

1. Inleiding

'The field of sports history is no longer a fledgling area of study. There is a great vitality in the field and it has matured dramatically over the past decade.' Dat schrijven Pope & Nauright in hun Introduction van de in 2010 verschenen *Routledge Companion to Sports History*. Dat mag dan zo zijn voor de Engelstalige landen, maar geldt die observatie ook voor ons land?

Tot nu toe is sportgeschiedenis in het Nederlandse professionele historische bedrijf een ondergeschoven kindje. Het is vooral een werkterrein voor liefhebbers en

broodschrijvers. Het ontbreekt hen zeker niet aan enthousiasme en productiviteit. Maar zij publiceren - niet verwonderlijk gezien hun achtergrond - vooral over sporthelden, succesvolle teams en gedenkwaardige evenementen. Dat gebeurt doorgaans zonder wetenschappelijke pretenties.¹ Het aantal professionele historische analyses dat dieper graaft en sport in zijn maatschappelijke context plaatst, is in vergelijking met het buitenland bepaald nog niet indrukwekkend.²

Gezien de grote maatschappelijke betekenis van sport is dat vreemd. De oorzaken van de geringe professionele aandacht moeten vermoedelijk gezocht worden in de ooit nogal lage waardering van lichaamscultuur en sport in intellectuele kringen, of de vermeende 'lichtheid' van het onderwerp. Net zoals een sportjournalist vaak door zijn collega's uit het politieke en culturele circuit niet voor vol wordt aangezien, kon zo iets ook een sporthistoricus gebeuren. Zo bleef sportgeschiedenis lange tijd vooral het terrein van de amateurhistoricus, wat niet bijdraagt aan het ontwikkelen van een gunstig imago en wetenschappelijke statuut. Een haast vicieuze cirkel. In deze notitie wordt een poging ondernomen deze te doorbreken door de contouren en vereisten voor een sporthistorisch onderzoeksprogramma te schetsen: *Sport en maatschappij in Nederland*.

Aan deze notitie is een annex toegevoegd, dat beknopt de stand van zaken schetst van het sporthistorisch onderzoek in ons land.

2. Noodzaak

Er zijn goede redenen om het onderzoek naar de geschiedenis van de Nederlandse sport serieus aan te pakken. Om te beginnen veranderen de omstandigheden in het historisch bedrijf. De *Sportfeindlichkeit der Intellektuellen* is aan het wegebben.³ De nieuwste generatie wetenschappers heeft geen last van dat probleem, integendeel. In 2011 liet de toenmalige president van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen nog trots weten in een hele redelijke tijd de Dam-tot-Damloop te hebben voltooid.

Verder neemt het maatschappelijk belang van sport alleen maar toe, waardoor steeds evidenter wordt dat serieus onderzoek daarnaar een desideratum is. Aan

sport wordt in Nederland per jaar € 9.4 miljard uitgegeven. Het directe aandeel van sport in het Nederlandse Bruto Binnenlands Product bedraagt 0.85%. De indirecte waarde van sport is echter veel groter, onder meer door de inzet van ruim 1 miljoen vrijwilligers.⁴ Sport vervult dus een belangrijke maatschappelijke en economische functie en verdient alleen daarom al de aandacht van de professionele historicus. Maar ook de publieke opinie ondersteunt een dergelijke stellingname. De relevantie van sporthistorische kennis komt uit recent verricht landelijk onderzoek naar voren. Bijna de helft van de Nederlandse bevolking (15-80 jaar) acht het van belang om de sportgeschiedenis van ons land goed en systematisch vast te leggen.⁵

Maar er dient meer te gebeuren dan instemming te betuigen. Het contemporaine sportonderzoek heeft een fundament nodig. Hoewel mede door de oprichting van het Mulier Instituut het sociaal-wetenschappelijke sportonderzoek in Nederland goed op gang is gekomen, is er grote behoefte aan meer en bredere kennis over sport.⁶ Voor veel van deze kennis is het nuttig als deze in diachronisch perspectief gezet kan worden. Eigentijdse ontwikkelingen kunnen immers het beste worden begrepen als ze aan het einde van langer lopende tijdsreeksen worden geplaatst. Maar veel tijdreeksen zijn er niet of bevatten grote hiaten en veel historische analyses ontbreken nog. Het is de opgave voor het historisch onderzoek om de daarvoor benodigde data boven water te krijgen.

Er is ook een cultureel getint argument voor de versterking van het sporthistorisch onderzoek. Nederland wil een sportland zijn en dat imago uitstralen. Maar een sportland eert zijn sporttradities – kijk maar eens hoe in de Verenigde Staten het roemrijke verleden van sporters en clubs wordt gekoesterd. Bij de status van sportland hoort gewoonweg dat er serieus onderzoek plaatsvindt naar het sportverleden.

De Nederlandse situatie is echter dat een flinke achterstand is in te lopen. Het ontbreken van een leerstoel sportgeschiedenis is in dit verband veelzeggend. Er is sowieso nog weinig historisch onderzoek om op voort te bouwen. Er moet daarom veel basisonderzoek verricht worden. Dataverzamelingen dienen nog groten-deels te worden aangelegd. Een onderzoeksprogramma dat zich richt op de sportgeschiedenis van Nederland is dan ook zeker geen zaak van de korte adem en vereist betrokkenheid en investeringen van meerdere partijen.

In grote lijnen zou een programma voor Nederlandse sportgeschiedenis zich kunnen spiegelen aan het onderdeel *Meedoen* uit het *Sectorplan Sportonderzoek en -onderwijs 2011|2016*⁷ en het daaruit voortgevloeide subsidieprogramma.⁸ Een eigen plaats in een dergelijk programma leidt tot een verankering van het historisch onderzoek maar ook tot een verrijking van de andere onderdelen in dat programma.

Internationale turnwedstrijd op Houtrust, 's-Gravenhage 1911. Foto Het Leven/Spaarnestad Photo

3. Programmakenmerken

Een sporthistorisch onderzoeksprogramma voor Nederland kan men zien als een nog vrijwel kaal skelet waarop bijna al de textuur nog moet worden aangebracht. Deze biologische metafoor voor een programma in ontwikkeling wordt gebruikt om twee functies te verduidelijken. Op de eerste plaats laat het zien wat de structuur van het programma is en hoe de onderdelen samenhangen. Op deze wijze kunnen de afzonderlijke onderzoeken beter geplaatst worden. Op de tweede plaats maakt het de instappende onderzoekers duidelijk waar kennishiaten zitten en waar vruchtbaar aansluiting gezocht kan worden bij reeds verricht onderzoek.

Naast een duidelijke structuur dient een sporthistorisch onderzoeksprogramma te voldoen aan de eisen die aan modern historisch onderzoek gesteld worden. Daartoe behoren in ieder geval de volgende drie.

- Het programma heeft een inter- en multidisciplinair karakter. Als we willen weten wat in historisch perspectief de impact van sport op de samenleving is geweest dan moet de scope van het onderzoek breed ingesteld worden. Daarom zal het programma in ieder geval een vrij zware economische- en sociaal-historische component moeten hebben. Dat leidt tot kruisbestuiving met deze en andere wetenschapsgebieden, die graag gebruik maken van sport als een interessante casuïstiek om eigen theorievorming te ondersteunen. Dergelijke verbindingen met bijvoorbeeld sociale wetenschappen zijn reeds geëxploreerd voor thema's als sociale klassen, raciale relaties en emancipatiebewegingen. Disciplines waarmee verder vruchtbaar samengewerkt kan worden zijn te vinden op het brede terrein van de bewegingswetenschappen.
- Een belangrijk onderdeel van het programma heeft als doelstelling het kunnen beschikken over onderzoeksdata in digitale vorm. Uitgangspunt hierbij is dat de historische gegevens zo efficiënt mogelijk ontsloten en geanalyseerd kunnen worden. Het sporthistorisch onderzoek zal vanzelfsprekend van nieuwe *digital born* bestanden gebruik maken. Maar ook bestaande bronnen met een voor sportonderzoek relevante inhoud dienen gedigitaliseerd te worden. Verder is het belangrijk dat bestaande digitale onderzoeksbestanden zoals sportdeelnamegegevens van de bevolking en daaraan gerelateerde sociale, demografische en economische achtergrondgegevens beschikbaar gemaakt worden voor onderzoek. Naast dergelijke demografische bestanden op basis van individuele gegevens zijn historische databestanden nodig over organisaties waar de sport zo rijk aan is.

Databestanden met institutionele kenmerken van verenigingen, bonden, koepels en hun bestuurders. Bestaat er eenmaal zo'n digitale infrastructuur voor historisch sportonderzoek, dan stimuleert dat de groei en kwaliteit van het sporthistorisch onderzoek.

- Een modern sporthistorisch onderzoeksprogramma moet in hoge mate comparatief zijn. Het reliëf ontstaat door bijvoorbeeld takken van sport met elkaar te vergelijken. Sporten vormen immers een rijk geschakeerd geheel met ieder (soms) geheel eigen kenmerken. Er is ook de internationale dimensie waarbij ontwikkelingen in Nederland afgezet worden tegen vergelijkbare processen in het buitenland. Op die wijze kunnen er verklaringen gezocht worden voor de (veelal sociaal en cultureel gefundeerde) verschillen tussen landen wat betreft hun nationale sporten en de wijze van beoefening.

De hier geschetste kenmerken van het programma zijn als het ware de randvoorwaarden waarbinnen het programma verder ingevuld kan worden. In de volgende paragraaf een eerste aanzet daartoe.

4. Programma: sport en maatschappij in Nederland

Programma-inhoud

De relatief late beoefening van sporthistorie in Nederland heeft als onbedoeld positief effect dat ze daarmee wel kan profiteren van en aansluiten bij reeds verricht historisch onderzoek. In het eerder genoemde compendium over sportgeschiedenis van Pope en Nauright (2010) worden belangrijke internationale onderzoeksthema's genoemd die mede als inspiratiebron kunnen dienen voor de eigen nationale programmering. Om uit de marge te geraken, is het daarbij tevens van groot belang dat historisch sportonderzoek aansluit bij de actuele belangstellingssferen, thema's en methodes van het academische historische onderzoek in Nederland. Als we concurrerend willen zijn in bijvoorbeeld NWO-programma's, dan verdient het aanbeveling onze wetenschappelijke thema's niet al te sport-intern ("De geschiedenis van het korfbal") te laten zijn. Als we sport meer extern weten te beschouwen als een maatschappelijk fenomeen, dan wordt het wetenschappelijk belang eerder gezien en nemen de financieringskansen toe.

Vruchtbaar zou bijvoorbeeld kunnen zijn ons onderzoeksprogramma te laten gaan over de veranderingen die de laatste anderhalve eeuw plaatsvonden in de verhouding waarin sport en maatschappij tot elkaar stonden. De hoeveelheid tijd en geld die Nederlanders aan passieve en actieve sportbeoefening besteden is in de twintigste eeuw spectaculair toegenomen. Er is een

totaal nieuwe lichaamscultuur ontstaan. Ook de bemoeienis van de overheid met sportbeoefening is sterk gegroeid, maar tegelijkertijd ontwikkelde de sport een groot zelfregulerend vermogen en werden sportclubs een belangrijke factor in de opbouw en het in standhouden van de *civil society*. Dit zijn de grote lijnen die vanuit een algemeen historisch perspectief gezien historisch onderzoek behoeven. Onderstaand geven wij enkele (samenhangende) thema's die wij in ons programma in elk geval willen aansnijden. De opsomming is niet limitatief. In het komende jaar wordt het programma in overleg met het veld nader uitgewerkt.

Thema 1: Regulering en zelfregulering

Sport kan gezien worden als een vorm van lichaamsbeweging waarbij mensen in fysieke vaardigheid met elkaar wedijveren (het begon bij jonge mannen, iets later gingen ook vrouwen, ouderen en kinderen aan georganiseerde sport doen). Dat vraagt om regulering, alleen al omdat anders niet vast te stellen is wie (eerlijk) wint, en ook om de emoties, de adrenaline en het fysiek contact te reguleren. Deze vorm van zelf-regulatie is een interessant fenomeen. In een latere periode geldt iets dergelijks ook voor het gedrag van grote groepen supporters. De nadruk in de actualiteit ligt op het ongeregelde en gewelddadige gedrag van de fans, maar vanuit een wetenschappelijk standpunt zou evenzeer onderzoek naar de opmerkelijke vorm van zelfregulatie van potentieel geweld gerechtvaardigd zijn.

(Zelf)regulering en institutionalisering kwamen ook tot uiting in de verenigingsleven waarmee de georganiseerde sport gepaard ging. Talloze Nederlanders werden lid van of actief in verenigingen die sportbeoefening tot doel hadden. Voor veel Nederlanders zal dit de eerste of enige keer zijn dat zij zich in het verenigingsleven stortten. De sport had zo een belangrijke bijdrage aan de opbouw van het maatschappelijke middenveld, de *civil society*. Deze bijdrage is nog niet onderzocht.

Thema 2: Het toenemende belang van sport in de veranderende maatschappij

In de loop van de twintigste eeuw is de hoeveelheid tijd en geld die Nederlanders aan ontspanning konden besteden sterk toegenomen. Sport, actief en passief, is een van de belangrijkste bestedingen van die toegenomen vrije tijd. Dat heeft direct te maken met andere maatschappelijke veranderingen: zo kosten werk, huishouden en verplaatsingen veel minder fysieke inspanning. De plaats van sport in de snel veranderende maatschappij wordt wel voor de hedendaagse samenleving onderzocht, maar voor een goed begrip verdienen ook de historische wortels van de huidige situatie

nader onderzoek.

De vestiging van moderne sporten vond plaats in een combinatie van bottom up en top down initiatieven. Het eerste initiatief was duidelijk bottom up. De Nederlandse autoriteiten hadden niet meteen een positief oordeel over sport: kerkelijke autoriteiten vonden het te lichamelijk, liberalen te volks en in de socialistische zuil werd de competitie niet gewaardeerd. Een dergelijke afhoudende reactie was ook merkbaar tegenover professionele sport. Slechts een minderheid van gezagsdragers zag voordelen, bijvoorbeeld een grotere lichamelijke fitheid van dienstplichtigen. Pas veel later ontwikkelde de overheid een algemeen positief oordeel over lichaamsbeweging in de vorm van sport en begon sport ook als een belangrijke economische factor gezien te worden.

Thema 3: De veranderende houding tegenover het lichaam en lichamelijkeheid

Sport was ongetwijfeld een belangrijke factor in een veranderende houding tegenover het lichaam en lichamelijkeheid. Een aantrekkelijk lichaam werd in de loop van de twintigste eeuw in toenemende mate een sportief lichaam. Was aan het begin van de twintigste eeuw de wandelstok nog een gewild accessoire voor de gezonde jongeman, tegen het eind van de eeuw was een bezoek aan de sportschool meer op zijn plaats. Ook deze ontwikkeling is nog niet onderzocht, maar er zat zeker een belangrijk bottom-up effect aan.

Thema 4: De bijdrage van sport aan een nationaal en internationaal bewustzijn

Sport verlegt grenzen. Het was bij uitstek een terrein van internationalisering en globalisering. De modellen en regels van veel moderne sporten werden geïmporteerd uit het buitenland, evenals ideeën over supporterschap en verenigingsleven. Competities legden contacten tussen verschillende regio's van Nederland, en supporters reisden met hun teams mee. Koloniale verhoudingen worden weerspiegeld, of niet, in de verspreiding van bepaalde sporten over de wereld. Nederlandse sporters en hun fans reisden naar internationale wedstrijden, en waren op de hoogte van internationale krachtsverhoudingen in hun favoriete sport. Het internationale karakter maakte het mogelijk dat sport op verschillende manieren een politieke rol vervulde, waarbij politici zich bijvoorbeeld konden profileren. De historische ontwikkeling van de bijdrage van sport aan een nationaal en internationaal bewustzijn is nog niet onderzocht. Dat geldt ook voor de regionale spreiding van sporten in Nederland, en de daarmee soms weer samenhangende contacten over de landsgrenzen.

5. Op weg

Om bovenstaande doelen te realiseren zullen verschillende initiatieven ontwikkeld moeten worden.

- **Opbouw van een *research community*.** Er moeten (bijzonder) hoogleraren sportgeschiedenis in positie worden gebracht, die als trekkers kunnen fungeren. Het liefst één bij iedere universiteit waar de (sociaal) wetenschappelijke belangstelling voor sport al geworteld is. Verder is een serieus, *peer reviewed* tijdschrift nodig als medium en platform voor wetenschappelijke artikelen over sportgeschiedenis, of wellicht breder: sportonderzoek. Dat tijdschrift moet *open access* zijn, zodat de resultaten optimaal beschikbaar zijn en snel op onderzoeksbevindingen kan worden voortgebouwd. Binnen of naast de Dag van het Sportonderzoek moet tenminste een jaarlijks congres en/of workshop plaatsvinden van professionele historici die zich met sport bezighouden. Het ligt voor de hand om in het kader van een sporthistorische *research community* samenwerking te zoeken met Vlaamse collega's van de KU in Leuven.
- **Bouw van een onderzoeksinfrastructuur.** Er dient een samenhangend stelsel van betrokken onderzoeksinstellingen, programma's en onderzoekers te komen dat het verrichten van historisch sportonderzoek faciliteert. Het accent moet daarbij liggen op strategische meerjarige programma's. Ter ondersteuning daarvan

moet aandacht zijn voor dataverzamelingen, bronnenonderzoek en een goed bibliografisch apparaat. Dit alles samengebracht in een *Virtual Research Environment* (VRE) waarin onderzoekers makkelijk informatie kunnen vinden en uitwisselen. Voor het creëren van een infrastructuur voor sporthistorisch onderzoek is toegang tot reguliere wetenschappelijke geldstromen belangrijk. Alleen dan kunnen noodzakelijke databestanden aangelegd worden en kan kennis-cumulatie plaatsvinden. Een goede infrastructuur en beschikbaarheid van onderzoeksdata zorgen ervoor dat nieuw onderzoek op de efficiëntst mogelijke manier kan worden opgezet en nodigt daartoe ook uit.

- ***Outreach* naar een breed publiek.** De resultaten van sporthistorisch onderzoek dienen uiteraard in wetenschappelijke publicaties aan nationale en internationale gremia voorgelegd te worden. Maar bij alles wat er gedaan wordt, moet aandacht zijn voor disseminatie en valorisatie. Publicatie in een internationaal vooraanstaand tijdschrift kan geen eindstation zijn van een onderzoeksproject. Veel sporthistorische onderzoeken lenen zich vaak voor een brede verspreiding. Om dat te realiseren moeten wel vertaalslagen plaatsvinden van complex onderzoek naar behapbare, aantrekkelijke publicaties. Onderzoeksresultaten moeten hun weg vinden naar publieksboeken, websites en apps voor smartphones en tablets.

Hockeyinterland Nederland-België, Amstelveen 1946. Foto Ben van Meerendonk/Algemeen Hollands Fotopersbureau

6. Agenda voor 2013

Wij nodigen vakgenoten en andere geïnteresseerden nadrukkelijk uit mee te denken en te discussiëren over de toekomst van de beoefening van de sportgeschiedenis in Nederland. Die inbreng is nodig om de in deze notitie geschetste contouren verder te kunnen invullen. Wat betreft de in paragraaf 4 benoemde programmatische thema's is een verdere uitbouw en invulling aan de orde. De opstellers van deze notitie willen nog dit jaar daarvoor een bijeenkomst organiseren.

Het resultaat van die gesprekken moet neerslaan in een stevige aanzet voor een sporthistorisch onderzoeksprogramma. Daarvoor zullen ook samenwerkingsverbanden worden aangegaan om de thans nog zo spaarzaam beschikbare capaciteit en kennis optimaal te benutten. Die verbanden kunnen er ook toe leiden dat universiteiten en veld de instelling van een leerstoel sportgeschiedenis realiseren.

Zo'n programma heeft ook nog een andere, naar buiten gerichte, functie. Het laat bijvoorbeeld aan potentiële subsidiegevers en andere partijen zien, hoe het onderzoeksveld de handen ineen heeft geslagen en welke richting men op wil gaan. Een door het onderzoeksveld breed gedragen en gedeeld programma voorkomt verdubbeling, biedt een garantie voor effectieve aanwending van middelen en vormt zo een daadwerkelijke stimulans voor relevant onderzoek.

Annex

Beknopt overzicht van sporthistorisch onderzoek in Nederland⁹

Het wetenschappelijk onderzoek naar de geschiedenis van sport vormt in Nederland een jonge subdiscipline: ze komt pas vanaf het midden van de twintigste eeuw tot ontwikkeling en dan ook nog schoorvoetend (zie ook: Van Bottenburg, 1998). In dit onderdeel geven we een selectie van in onze ogen belangrijke informatie op sporthistorisch gebied (literatuurverwijzingen, websites, gebeurtenissen, instellingen e.d.). Nadere informatie is verder vooral te vinden in het nog te noemen *Bibliografisch apparaat* [...].

De eerste historische overzichten dateren overigens al uit de negentiende eeuw. Zo komt in 1871 *De volksvermaken* van Jan ter Gouw uit. Dat is nog altijd dé bron voor de kennis over volkssporten, al noemt Ter Gouw geen enkele keer de term sport. Daarna verschijnen er incidenteel historische beschrijvingen van sport. Vaak gaat het om afzonderlijke sporten, zoals Pim Muliers drieluik: *Wintersport* [1893], *Athletiek en voetbal* (1894) en *Cricket* (1897). Maar ook algemene overzichten zien het licht, waarin ontstaan en ontwikkeling van

diverse sporten beschreven worden. Van belang zijn *Het boek der sporten* [1900] van Jan Feith (red.) en het een kwart eeuw later verschenen uitgebreide *Handboek der Sporten I-IV* (1924) van K.H. van Schagen (red.). Rond de Olympische Spelen van 1928 ontstaat een hausse aan sportpublicaties. Die gaan uiteraard ook over de Spelen zelf. Belangrijk vooral is *De Olympische spelen. De Amsterdamsche Olympische spelen en een overzicht van de Spelen, die hieraan voorafgingen* [1928] van G.J. Groothoff. Een interessante bron is het een jaar eerder verschenen *Nationaal Sport Gedenkboek* [1927] onder redactie van sportkenner H.A. Meerum Terwogt. Dat werk biedt, als een vooruitblik op de aanstaande Spelen, een historisch overzicht van de meest gangbare sporten in ons land. Een nevenfunctie van de publicatie was overigens het genereren van bekendheid en middelen voor de naderende Spelen in Amsterdam.

Een van de eerste historici die zich aan sport waagde, was Johan Huizinga. In zijn belangwekkende studie over de *Homo ludens. Proeve eener bepaling van het spel-element der cultuur* (1938; vele herdrukken) staat hij stil bij sport, die hij in zijn tijd ziet als een ontaarde vorm van spel. Maar zoals gezegd, pas vanaf het midden van de 20ste eeuw krijgt de beoefening van sportgeschiedenis als wetenschap enige aandacht in Nederland. Tot de eerste memorabele studies naar afzonderlijke sporten behoren *Voetbal in Nederland. Een onderzoek naar de maatschappelijke en sportieve aspecten* (1955) van C.G.M. Miermans en *Kaatsen in Friesland. Het spel met de kleine bal door de eeuwen heen* (1972) van J.J. Kalma. Al snel daarna komen er ook meer algemene studies uit, die sport in een (sociaal-)historisch ontwikkelingsperspectief plaatsen. Te noemen zijn *Strijd over sport. Organisatorische en ideologische ontwikkelingen* (1979) en *De Sportwereld; een sociologische inleiding* (1989; 2010), beide van Ruud Stokvis, en *Verborgene competitie. Over de uiteenlopende populariteit van sporten* (1994; 2004) van Maarten van Bottenburg. Beide onderzoekers hebben overigens een historisch-sociologische achtergrond.

Maar ook historici pur sang gaan zich meer en meer met de sport bezighouden. De publicaties *Sportgeschiedenis in Nederland* (1998) van Wilfred van Buuren en Theo Stevens (red.) en *In het spoor van de sport. Hoofdlijnen uit de Nederlandse sportgeschiedenis* (2000) van Wilfred van Buuren en Peter-Jan Mol (red.) illustreren dat. Naast wetenschappers schrijven uiteraard ook journalisten over sporthistorie. We noemen een aantal recente werken. Van zeer recente datum is *De sportcanon. De sportgeschiedenis van Nederland* (2011) van Bart Jungmann (red.). Een decennium daarvoor was al een min of meer vergelijkbaar werk verschenen:

Sporteeuw. 100 jaar Nederlandse topsport (2000) onder redactie van Matty Verkamman e.a. Zowel in *De sportcanon* als in de *Sporteeuw* worden de belangrijkste gebeurtenissen, personen en ontwikkelingen beschreven. In de eerste studie betreft het de periode ± 1880-2010, in de tweede (precies) de 20ste eeuw. *De sportcanon* heeft meer aandacht voor de grote lijnen, terwijl *Sporteeuw* vooral ook af- en uitzonderlijke personen en hun prestaties benadrukt. In *De top 500. De beste Nederlandse sporters van de 20ste eeuw* (1999) onder redactie van Anton Witkamp en Leo van de Ruit gaat het uitsluitend om de sporters.

De oprichting in 1995 van Stichting de Sportwereld met haar gelijknamige tijdschrift (sinds 1997)¹⁰ en website moet als een mijlpaal in de beoefening van de sportgeschiedenis worden gezien. In dit kader past zeker ook het memoreren van een drietal sporthistorische congressen, waarbij stichting de Sportwereld in 1997 de primeur had. De bijdragen aan de congressen zijn bovendien in boekvorm verschenen en die vormen daarmee belangrijke bijdragen aan de kennis van de Nederlandse sportgeschiedenis.¹¹

Dat sporthistorie wel degelijk een zekere positie in Nederland inneemt, komt misschien het zichtbaarst tot uiting in het verschijnen van het *Bibliografisch apparaat voor de Nederlandse sportgeschiedenis* (2006) van Wilfred van Buuren (red.). Dat boek, een initiatief van Stichting de Sportwereld, vormt een *Fundgrube* voor sporthistorisch onderzoek, al moet tegelijk worden opgemerkt dat verreweg het grootste deel van de ruim 7.500 titels een beperkte betekenis heeft.

Van recente datum zijn de bemoeienissen van officiële instituten met sportgeschiedenis. Naast het instellen door VU en NOC*NSF in 2004 van de overigens al bijna vier jaar vacante bijzondere leerstoel voor sportgeschiedenis noemen we *De Dag van het Sportonderzoek* (sinds 2010), die onder auspiciën van het Mulier Instituut jaarlijks plaatsvindt. Hoewel de nadruk op sociaal-wetenschappelijk onderzoek ligt, is er ook aandacht voor sportgeschiedenis.

In de beoefening van sportgeschiedenis speelt digitalisering uiteraard ook een (nog toenemende) rol. Kwantitatieve data zijn van groot belang, ze vormen de bouwstenen voor een meer theoretisch georiënteerd onderzoek. September 2011 werd een belangrijk project gepresenteerd dat is opgezet onder verantwoordelijkheid van het Huygens - Instituut voor Nederlandse Geschiedenis. Het gaat om de digitale *Databank voor de geschiedenis van sport vóór 1940*. De beschreven sporten zijn voetbal, gymnastiek, hockey, korfbal, schaken en tennis, met ongeveer 14.000 records over de betreffen-

de sportbonden, sportclubs en sportperiodieken. Een grote databank met kwantitatieve en vooral statistische data wordt (commercieel) beheerd door Infostrada Sports (ook voor gegevens buiten Nederland). Sportgeschiedenis heeft daarnaast een plaats op internet gekregen. Te noemen zijn de website van de sporthistorici Jurryt van de Vooren en Micha Peters: www.sportgeschiedenis.nl en, zoals gezegd de website van stichting de Sportwereld: www.desportwereld.nl. Sportorganisaties besteden op hun sites steeds vaker aandacht aan de eigen geschiedenis. Zo houdt NOC*NSF een database bij met onder andere de door Nederlandse sporters behaalde medailles: www.nocnsf.nl/olympischespelen.

1 Buuren, Wilfred van, *Bibliografisch apparaat voor de Nederlandse sportgeschiedenis* (Nieuwegein 2006).

2 Bottenburg, Maarten van (1998). 'Historiografie van de Nederlandse sportgeschiedenis', in: *Theoretische Geschiedenis*, jrg. 25, nr. 1, pp.12-24.

3 Ibid., p. 20.

4 <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2008/06/02/de-economische-betekenis-van-sport-in-Nederland.html>.

5 Kemper, F. (2011). *Ons collectieve sportgeheugen*. Factsheet sportgeschiedenis. Mulier Instituut, Utrecht.

6 Breedveld, K., G. Molleman, F. Smits & N. Reijgersberg (2010). *Kennisagenda Sport 2011-2016*. 's-Hertogenbosch/Den Haag: W.J.H. Mulier Instituut/ZonMw.

7 Veldhoven, N. van & L. van Vucht Tijssen (red.) (2011). *Fundament onder de olympische ambities. Sectorplan Sportonderzoek en -onderwijs 2011-2016*. Deventer: ...daM uitgeverij; Sport, onderzoeksprogramma 2013-2016 (2012), 8 verkregen op 3 juli 2012 van:

http://www.zonmw.nl/fileadmin/documenten/Sport/Programmatekst_onderzoeksprogramma_sport_DEF.pdf

9 Auteur Dr. Pieter Breuker.

10 Daarvan zijn intussen 64 nummers verschenen.

11 Het betreft: *Sportgeschiedenis in Nederland* (gehouden in Lelystad, 1997; Stichting de Sportwereld); publicatie: W. van Buuren en Th. Stevens (1998). *Sportgeschiedenis in Nederland*. Historisch Platform/de Sportwereld, Amsterdam; *Sporthistorie: tussen feit en mythe* (gehouden in Heerenveen, 2004; deels RuG, deels particulier initiatief); publicatie: P. Breuker en W. Jousstra (red.) (2004). *Sporthistorie tussen feit en mythe*. Uitgeverij Noordboek, z.p. [Leeuwarden] en *Friese sport. Tussen traditie en professie* (gehouden in Franeker, 2009; RuG); publicatie: G. Jensma en P. Breuker (2009). *Friese sport. Tussen traditie en professie*. Uitgeverij Bornmeer, Gorredijk.

Fons Kemper is verbonden aan het Mulier Instituut met als aandachtsgebied sportgeschiedenis. Hij is opgeleid als socioloog aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. Werkte daar als docent/onderzoeker aan de Interfaculteit Lichamelijke Opvoeding. Nadien coördineerde hij sportonderzoek bij het Ministerie van VWS. Was jarenlang bestuurder van een sportvereniging en loopt boekenmarkten af op zoek naar oude sportpublicaties.

Pieter Breuker is tot 2010 verbonden geweest aan de afdeling Friese taal en cultuur van de RuG. Promoveerde op een Fries-sociolinguïstisch onderwerp. Publiceert naast zijn vakgebied vanaf 1983 over geschiedenis, cultuur en internationale aspecten van het kaatsen. Is sinds drie jaar voorzitter van Stichting De Sportwereld. In het gelijknamige tijdschrift van die stichting verschijnen regelmatig stukken van zijn hand over diverse sporthistorische onderwerpen. Breuker heeft speciale aandacht voor de overgangperiode van traditionele volksvermaken naar moderne sporten.

Henk Wals studeerde Sociale en Economische Geschiedenis aan de Vrije Universiteit en de Universiteit van Amsterdam. In 1982 trad hij in dienst van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG). Zijn onderzoeksbelangstelling ging uit naar bestaansstrategieën van lonarbeiders in de negentiende en twintigste eeuw. Van 2004 tot 2012 was hij in diverse directiefuncties werkzaam bij de voorgangers van het Huygens Instituut voor Nederlandse Geschiedenis dat hij tot dit jaar leidde. In december 2012 is hij benoemd tot directeur van het IISG. Wals is een fanatiek basketballer.

Lex Heerma van Voss studeerde Geschiedenis aan de Universiteit Utrecht en de École des Hautes Études en Sciences Sociales in Parijs. In Utrecht promoveerde hij op een onderzoek naar de gevolgen van de invoering van de achturige werkdag in Nederland. Hij werkte van 1994 tot 2011 bij het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis. Sinds 2000 is hij bijzonder hoogleraar in de geschiedenis van arbeid en arbeidsverhoudingen aan de Universiteit Utrecht. In december 2012 is hij benoemd tot directeur van het Huygens Instituut voor Nederlandse Geschiedenis. Heerma van Voss heeft vroeger aan judo, voetbal en basketbal gedaan.